

АНАЛІЗ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ» (2014 року)

Г. І. Білан, к. і. н., доц.

Ключові слова: закон, реформа вищої освіти, інтеграція, автономія вишів, якість освіти.

Постановка проблеми. Трансформація вищої освіти в Україні розгортається у площині загальних для сучасного світу процесів глобалізації й посилення соціальної мобільності, за наявності законодавчої ініціативи розвинених держав щодо сприяння реалізації високих гуманістичних моральних стандартів. Оптимізація виконання спільних для цивілізованого людства завдань із формування толерантної, духовно та культурно розвинутої особистості потребує високоякісної науки й освіти, зміцнення комунікативно-інформаційних зв'язків.

Українська держава на законодавчому рівні чітко визначила вектор спрямованості національної вищої школи до європейського освітнього простору. Результатом приєднання України 2005 року до Болонського процесу стало посилення взаємодії систем української та світової культури й освіти та усвідомлення необхідності впровадження у діяльність вищих навчальних закладів (ВНЗ) відповідних змін. Модернізація покликана сприяти поліпшенню якості вищої освіти, підвищенню загальної інформованості, професійної компетентності, конкурентоспроможності знань і вмінь наших випускників, а також забезпеченню їх затребуваності на вітчизняному, європейському та світовому ринках праці.

Однак лише перемога Революції гідності уможливила початок адекватних законодавчих змін. Першого липня 2014 року Верховна Рада України ухвалила новий Закон «Про вищу освіту» (№ 1556-VII, набув чинності 6 вересня 2014 року). Проект закону № 1187-2 був підготовлений робочою групою під головуванням ректора НТУУ «Київський політехнічний інститут» М. З. Згуровського. Розробник Закону так визначив мету реформи: «забезпечення інноваційного розвитку економіки і суспільства України на основі підготовки якісного, конкурентоспроможного людського капіталу, узгодження національної системи вищої освіти з європейською і світовою системами» [5].

Аналіз джерел. Прийняття Закону не залишилося поза увагою громадськості. Юристи, урядовці й особливо представники професорсько-викладацької спільноти глибоко аналізують основні його положення, пильно розглядаючи сильні й слабкі норми, прогнозують можливості їх впровадження. У першу чергу, викликають зацікавленість коментарі автора Закону Михайла Захаровича Згуровського [5]. Ґрунтовні зауваження висловив колишній ректор Вінницького НТУ, академік Академії педагогічних наук України, професор Борис Іванович Мокін [6]. Зміни, передбачені Законом, компетентно висвітлила перша заступниця міністра освіти і науки України Інна Романівна Совсун [7].

Мета статті: охарактеризувати головні новації Закону України «Про вищу освіту» в контексті європейського інтеграційного процесу.

Виклад матеріалу. Новий Закон передбачає багато прогресивних змін у вітчизняній освіті. Щонайперше зроблено акцент на якості вищої освіти. Для виконання зовнішнього контролю якості планується створити окремий незалежний постійно діючий колегіальний орган – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Агентство буде юридичною особою і матиме у своєму складі 25 членів, обраних терміном на три роки: дві особи від Національної академії наук, по одній – від кожної з галузевих академій наук (разом п'ять), тринадцять – від вищих навчальних закладів, три особи від всеукраїнських об'єднань роботодавців і дві особи від органів студентського самоврядування. Агентство аналізуватиме якісні показники освітньої діяльності ВНЗ. Частково воно перебирає на себе функції, які раніше мала Вища акредитаційна комісія (ВАК), а частково – функції Міністерства освіти і науки (МОН) України. До повноважень Нацагентства віднесено: затвердження стандартів вищої освіти, акредитація освітніх програм, проведення ліцензійної експертизи і підготовка експертного висновку щодо видачі ліцензії на провадження освітньої діяльності, розробка вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, акредитування спеціалізованих учених рад і контроль їх діяльності тощо.

Передбачено і внутрішній моніторинг якості освіти, який провадитимуть ВНЗ. Результати моніторингу вони розмішуватимуть на своїх веб-сайтах, ознайомлюючи з ними громадськість,

роботодавців, абітурієнтів. Отже, згодом «саме якість стане основною складовою конкуренції між університетами» [7].

До концептуальних засад Закону належить розмежування повноважень органів державної влади і керівництва ВНЗ, забезпечення університетської автономії й академічних свобод. Діяльність державних органів зведена до вироблення стратегії та напрямів розвитку вищої освіти, а вищі навчальні заклади матимуть увесь комплекс повноважень з навчальної та виховної діяльності, професійної підготовки і перепідготовки кадрів, виконання наукових досліджень, інноваційної діяльності тощо.

Міністерство освіти і науки України маніфестує визнання автономних прав вишів, проте наголошує, що зміст поняття «автономія» становить не тільки самостійність і незалежність, а й «відповідальність вищого навчального закладу в прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності (стаття 1, пункт 1, частина 1).

Виші отримали також фінансову самостійність: державні й комунальні ВНЗ зможуть розпоряджатися надходженнями від своєї освітньої, наукової та навчально-виробничої діяльності, відкривати поточні та депозитні рахунки в банках. Ці кошти можуть бути використані для придбання майна, на капітальне будівництво та ремонт приміщень, для поліпшення матеріально-технічного, навчально-лабораторного, методичного забезпечення освітнього процесу, а також для збільшення розміру доплат науковим і педагогічним працівникам (стаття 59, пункт 2).

Але «фінансова автономія не означає відсутність контролю за витратами» [7]. Законом передбачена реалізація як державного, так і громадського контролю. Адміністрації ВНЗ зобов'язані публікувати на своїх офіційних сайтах річні бюджети і фінансові звіти, інформацію про майно вишу, про проведення тендерних процедур, а також інші документи.

Реформою посилено роль роботодавців й урізноманітнено форми співпраці з ними. Відтепер роботодавці зможуть активніше залучатися до освітнього процесу; вони вповноважені здійснювати громадський контроль у сфері вищої освіти; представники організацій роботодавців можуть входити до складу вчених рад (але не менше 75 % складу вченої ради повинні становити наукові, науково-педагогічні працівники ВНЗ і не менше 10 % – виборні представники від студентства). Участь роботодавців принципово важлива, оскільки зміст навчального процесу має відповідати нагальним потребам ринку праці.

У тій частині Закону, що стосується європейської інтеграції української освіти, прописано створення умов для повернення в Україну громадян, які отримали освіту за кордоном. Учені ради всіх ВНЗ здобули право приймати «рішення про визнання іноземних документів про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання під час прийняття на роботу педагогічних, наукових, науково-педагогічних та інших працівників, а також під час зарахування вступників на навчання» (стаття 36, пункт 14, частина 2) [3]. Проте в першому періоді реформування системи вищої освіти МОН України рекомендує визнавати лише ті дипломи, наукові ступені та вчені звання, що були видані / присуджені зарубіжними вищими навчальними закладами держав-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Cooperation and Development). Як відомо, Російська Федерація не є членом цієї Організації, тобто процедура визнання дипломів / ступенів, отриманих у російських вишах, спрощена не буде, принаймні найближчим часом [3].

Створюватимуться й інші умови для легалізації та розвитку мобільності викладачів, науковців і студентів. Заохочується їх участь у міжнародних освітніх і наукових проектах. Віднині виші зможуть провадити освітню діяльність разом з зарубіжними навчальними закладами за узгодженими освітніми програмами (стаття 27). Навчання чи стажування в освітніх і наукових установах, у тому числі й іноземних держав, може стати підставою для оформлення за основним місцем навчання академічної відпустки (стаття 46).

Прагнучи створити правову основу для інтеграції України у світовий освітній простір, законодавці уніфікували українські рівні та вчені ступені зі світовими. Перелік передбачених Законом 2002 року освітніх рівнів (неповна, базова і повна вища освіта) та освітньо-кваліфікаційних рівнів (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр) зазнав змін. Новим Законом виокремлено такі рівні: початковий, перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий) та науковий рівні. Встановлено п'ять ступенів вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Вступ до вищого навчального закладу можливий лише за наявності в абітурієнта повної загальної середньої освіти, за результатами пройденого ним зовнішнього незалежного оцінювання знань, з урахуванням середнього бала документа про повну загальну середню освіту. Здобуття вищої освіти на кожному рівні передбачає успішне виконання особою відповідної освітньо-професійної чи освітньо-наукової програми, що є підставою для присудження здобувачеві того чи іншого ступеня вищої освіти.

«Молодший бакалавр» визначається як здобувач професійно-орієнтованої освіти, спеціальних знань і навичок їх практичного застосування. По суті, це кваліфіковані робочі кадри, яких дотепер випускали коледжі та технікуми. До речі, технікуми як ВНЗ Іривня акредитації у новому Законі не передбачені; ліквідовано також рівні акредитації (I–IV) ВНЗ.

Виші забезпечують підготовку фахівців за такими ступенями: молодший бакалавр і бакалавр (готують коледжі); бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук (університети, академії та інститути). Для здобуття ступеня молодшого бакалавра особі достатньо виконати короткий цикл освітньо-професійної програми в обсязі 90 – 120 кредитів ЄКТС. Ступінь бакалавра присуджується в результаті успішного виконання освітньо-професійної програми обсягом 180 – 240 кредитів. Для магістра обсяг необхідної освітньо-професійної програми становить 90 – 120 кредитів ЄКТС, а освітньо-наукової програми – 120 кредитів. Остання обов'язково повинна містити дослідницьку (наукову) складову обсягом не менше 30 %.

У новому Законі відсутнє поняття «кандидат наук» – перший науковий ступінь «доктор філософії» присуджується спеціалізованою вченою радою ВНЗ у тому разі, якщо здобувач успішно виконав освітньо-наукову програму і публічно захистив дисертацію (у спеціалізованій вченій раді вишу). Навчання в аспірантурі за новим Законом зберігається, але його термін тепер не три, а чотири роки – виходячи з того, за скільки років насправді можливо закінчити цю роботу.

Другий науковий ступінь – доктора наук – присуджується спеціалізованою вченою радою ВНЗ чи наукової установи за результатами публічного захисту наукових досягнень у вигляді дисертації, опублікованої монографії чи інших наукових праць, перелік яких буде затверджено центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Отже, ВНЗ отримали право остаточного присудження наукових ступенів. Нацагентство, як уже зазначалося, буде займатися акредитацією спеціалізованих учених рад, а також розглядом апеляцій на їх рішення.

Ті особи, які почали вчитися до прийняття Закону, отримають дипломи спеціаліста або кандидата наук, але ці документи (як і тих, у кого вже є диплом) прирівнюються відповідно до диплома магістра та доктора філософії.

В Україні присвоюються такі вчені звання: 1) старший дослідник (замість звання «старший науковий співробітник»); 2) доцент; 3) професор. Порядок присвоєння звання порівняно з попереднім законом практично не змінився.

Навчання у ВНЗ здійснюється за очною (денною, вечірньою) та заочною (дистанційною) формами. Форми навчання можуть поєднуватися (стаття 49).

При цьому в Законі не передбачено такий невід'ємний компонент Болонського процесу як кредитно-модульна система організації навчального процесу.

Стають більш жорсткими антиплагіатні норми й відповідальність за їх порушення. На науковців покладається обов'язок щодо оприлюднення наукових праць. Виявлення плагиату тягне за собою відмову в присудженні відповідного наукового ступеня, а ВНЗ будуть позбавлені акредитації тієї спеціалізованої вченої ради, де була захищена дисертація, у якій виявили академічний плагіат (стаття 6, пункт 6).

Посилюється роль мовної складової вищої освіти. Статтею 48 затверджено, що «мовою викладання у вищих навчальних закладах є державна мова» (пункт 1) [1]. Виш з метою створення умов для міжнародної академічної мобільності має право на викладання однієї чи декількох дисциплін англійською чи іншими іноземними мовами, «забезпечивши при цьому знання здобувачами вищої освіти відповідної дисципліни державною мовою» (пункт 2) [1]. Навіть у тих ВНЗ, засновником яких є іноземна держава або приватна особа, що надає вишу право вільного вибору мови навчання, є обов'язковим викладання державної мови як окремої навчальної дисципліни (пункт 3).

Підкреслюється роль виховної роботи науково-педагогічних працівників, необхідність прищеплювати студентам почуття «українського патріотизму і поваги до Конституції України та державних символів України» (стаття 58, пункт 3) [1]. Четвертим пунктом цієї ж статті до обов'язків педагогів віднесено завдання розвивати у студентів самостійність, ініціативу та

творчі здібності. Й університети, й академії мають поширювати наукові знання та проводити культурно-просвітницьку діяльність (стаття 28).

Виходячи із зазначеного, було б логічно зробити наголос на провідній ролі гуманітарної освіти. Адже історія, соціологія, філософія, етика, правознавство, релігієзнавство та інші гуманітарні науки покликані підтримувати тяглість українських національних традицій, формувати духовний світ молоді людини, вдосконалити етику її поведінки, виховувати гуманізм, повагу й терпимість до інших людей, тим самим забезпечуючи гармонійний розвиток особистості. Однак законодавець заявляє про пріоритетну державну підтримку підготовки фахівців лише для економічної діяльності та фундаментальних і прикладних наукових досліджень (стаття 3, пункт 2). Отже, як і за часів більшовизму, матеріальне незмінно превалює над духовним. Така політика є хибною: у тих надскладних соціально-політичних умовах, які склалися в нашій Батьківщині, нехтування вивченням гуманітарних дисциплін несе у собі потенційну загрозу для подальшого розвитку суспільства.

Демократизації вищої освіти в Україні сприятиме встановлення принципу рівності ВНЗ усіх форм власності: державної, комунальної та приватної – у провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності. «Розширюються гарантії рівного доступу молоді до вищої освіти за рахунок вдосконалення ЗНО, стимулювання системи «освіта протягом життя», надання необхідного соціального пакета для малозабезпечених громадян, які навчаються» [5].

У законі прописана процедура обрання керівників ВНЗ (ректора, президента, начальника, директора), а також деканів факультетів і завідувачів кафедр – на основі вирішального права трудового колективу. Керівника будуть обирати шляхом таємного голосування строком на п'ять років, у виборах мають право брати участь усі наукові, науково-педагогічні та педагогічні штатні працівники вишу, а також виборні представники від інших штатних працівників і від студентського загалу (відповідно по 75, 10 і 15 відсотків осіб, котрі братимуть участь у голосуванні). Новацією Закону є те, що особа може перебувати на керівній посаді не більше двох строків (5 + 5). «Спрощено процедуру відкликання ректора з посади – ... тож ректори будуть змушені рахуватись з думкою колективу» [7].

Не всі нововведення Закону дістають схвальні відгуки освітян. Ректор Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка Володимир Кравець, висловивши думку багатьох, зазначив, що є неправильним поширення цієї норми на завідувачів кафедр, адже кафедра – це, передусім, наукова школа, і завідувач мусить бути видатним науковцем, доктором наук. Згідно із Законом цей науковий ступінь може отримати особа, яка набула «найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення» (стаття 5, пункт 7). Лише така людина зможе вести за собою кафедру в науковому плані, і чи доцільно зміщувати таку особу через закінчення терміну або за віком? [4].

У комісії з розробки Закону працювали представники студентства. Вони внесли багато пропозицій щодо розширення переліку прав і свобод студентів. Щонайперше, це стосується студентського самоврядування (статті 40 – 41). Відтепер органи студентського самоврядування беруть участь в управлінні ВНЗ, у заходах щодо забезпечення якості вищої освіти. Вони мають право вносити пропозиції до змісту навчальних планів і програм, оголошувати акції протесту. У той же час адміністрація вишу не має права втручатися в їхню діяльність, окрім випадків, коли ця діяльність суперечить законодавству. А от прописана у Законі 2002 року вимога, що органи студентського самоврядування «сприяють працевлаштуванню осіб, які навчаються у ВНЗ» (стаття 38, пункт 3), у новому Законі відсутня.

Посилюються й інші права студентів. Зокрема, узаконено навчання студента за індивідуальним планом, під час розроблення якого студент має право за власним бажанням обирати навчальні дисципліни в обсязі 25 % кредитів ЄКТС.

Підпункти 16 і 17 першого пункту статті 62 вносять ще радикальніші зміни в організацію навчального процесу, дозволяючи студенту навчатись одразу в кількох ВНЗ та, навчаючись в одному вищі, частину освітньо-професійної програми освоювати в іншому – як вітчизняному, так і зарубіжному. Нову якість Закону виявляє і підпункт 19, згідно з яким особі будуть зараховані до пенсійного стажу роки навчання на денній формі у ВНЗ, в аспірантурі, докторантурі, й підпункт 24, згідно з яким студентам, котрі під час практики виконуватимуть виробничі функції, гарантована оплата праці, що тягне за собою оформлення трудової книжки.

Посилено правову захищеність студентів. Відтепер кожен студент, окрім права звертатись до ректора з проханням розібратись у тому, чи справедливо повівся з ним викладач або декан факультету, отримав законодавчо закріплене право оскаржувати неправомірні дії органів управління ВНЗ, їх посадових осіб і педагогічних працівників в установах, до функцій яких належить розгляд подібних скарг, у тому числі в міністерстві, прокуратурі, судах.

Законом гарантовано фінансове забезпечення студентів. Пунктами 4 і 6 статті 62 встановлено, що стипендіальний фонд ВНЗ повинен забезпечувати виплату стипендій не менш як двом третинам і не більше 75 % студентів денної форми навчання, котрі навчаються за кошти державного бюджету. Розмір мінімальної стипендії не може бути меншим за місячний прожитковий мінімум. Стипендії отримують ті студенти, які мають вищий академічний рейтинг. Це означає, що в академічних групах, які складаються тільки з талановитих студентів, стипендія не гарантована навіть тим, у кого середній бал сесії буде вище «четвірки», а в групах, де більшість студентів навчаються посередньо, отримати стипендію зможуть навіть «трієчники» [6]. Звісно, це викличе конкуренцію між студентами, критерії якої за новим Законом втратили чіткість і передбачуваність.

Окрім норм, які посилюють права студентів, новий Закон містить і положення, котрі не можна сприйняти однозначно. Приміром, це стосується працевлаштування випускників. Якщо раніше особа, яка навчалася за державним замовленням, після закінчення ВНЗ направлялася на роботу відповідно до угоди, укладеної між замовником, керівником ВНЗ та випускником (стаття 56 Закону «Про вищу освіту» від 2002 року), то тепер ця вимога знята. Стаття 64 нового Закону декларує, що держава має забезпечити лише «створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю» [1]. Отже, вищі більше не зобов'язані працевлаштовувати своїх випускників, міністерство не буде вимагати від вишів відповідних документів, а ВНЗ не будуть вимагати від студентів листів від підприємств чи організацій, які гарантують випускнику роботу за фахом [6]. З одного боку, це надає випускникам більше свободи у виборі робочого місця, але, з іншого, для багатьох із них це може обернутися великими негараздами, адже в сучасній Україні проблема безробіття стає дедалі гострішою, а для молодшої людини, яка ще не має стажу роботи, вперше працевлаштуватися вельми проблематично.

Формуванням і розподілом бюджетних місць, як і раніше, займатиметься МОН. Обсяг державного замовлення також не змінився, він повинен бути не меншим 51 % кількості випускників загальноосвітніх шкіл. Із 2016 року запроваджуватиметься новий механізм електронного вступу до ВНЗ й автоматичного розміщення місць державного замовлення.

Реформою зменшено кількість годин навчального навантаження на ставку науково-педагогічного працівника – з 900 (що було удвічі більше, ніж у країнах ЄС) до 600 годин за навчальний рік. Вважається, що освітянин отримає більше можливостей для наукової роботи і самовдосконалення. Цей пункт набуває чинності з 1 вересня 2015 року. Однак окремо наголошено, що нова норма навантаження не може бути підставою для збільшення чисельності штатних одиниць. Не зрозуміло, як законодавець математично бачить можливість втілення цієї норми Закону. З власного ж досвіду можу припустити, що в багатьох вишах це спричинить порушення трудових прав освітян, принаймні на початковому етапі реалізації реформи.

Зменшено навантаження на студентів – кількість годин в одному кредиті змінено з 36 до 30. Навантаження одного навчального року за денною формою навчання – 60 кредитів ЄКТС.

З метою протидії корупції Законом передбачено розширення громадського контролю в усіх сферах діяльності ВНЗ, гарантовано вільний доступ суб'єктів до інформації на засадах відкритості, прозорості та безоплатності.

Висновок. Вища освіта в Україні отримала оновлену законодавчу базу, здатну забезпечити реалізацію освітньої реформи, спрямованої на інноваційний розвиток української економіки і суспільства, посилення зв'язків між освітою, наукою, владою та бізнесом, підвищення якості підготовки фахівців, їх конкурентоздатності на ринку праці, поглиблення процесу європейської інтеграції та зміцнення культурної взаємодії європейських народів.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014, № 1556-VII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Закон України «Про вищу освіту». Верховна Рада України; Закон від 17.01.2002, № 2984-III. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Роз'яснення МОН щодо деяких питань практичної реалізації положень нового Закону України «Про вищу освіту». – Режим доступу: <http://pon.org.ua/novyny/3334-pro-realizaciyu-novogo-zakonu-pro-vishhu-osvitu.html>
4. Аналіз нового закону «Про вищу освіту». – Режим доступу: <http://te.20minut.ua/Osvita/analiz-novogho-zakonu-pro-vishu-osvitu-10406878.html>
5. Доповідь ректора НТУУ «КПІ» академіка НАН України М. З. Згуровського на сесії науково-педагогічних працівників 28 серпня 2014 року. – Режим доступу: <http://kpi.ua/report-14>
6. **Мокін Б. І.** Про гарантії, визначені новим Законом України «Про вищу освіту». – Режим доступу: <http://mokin.com.ua/news/6286.html#.VIFKOzGsUrc>
7. **Совсун І. Р.** Конкуренція здібностей: які зміни очікують вузи // Українська правда. Життя. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/06/17/172250>

SUMMARY

The law of Ukraine "On Higher Education" from July 1, 2014 determined the structure, content and standards of higher education in Ukraine; principles of State Policy on Education; types of higher education institutions and their legal status; management structure of higher education institutions; foundations of scientific, technical and innovative activities of universities; financial and economic relations between universities; rights and obligations of participants of the educational process; issues of international cooperation in higher education.

The new law contains a number of innovations which provides: - Autonomy, academic freedom and financial independence of universities; - Strengthening public control over the quality of training, the establishment of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education; - Fixation in law the external independent evaluation of knowledge and skills of persons; - Unification of Ukrainian higher education levels, degrees and academic status of scientific and teaching staff with appropriate educational systems of European countries; - Establishing effective cooperation between higher education and the labor market, involvement of employers into the educational process.

Consequently, higher education in Ukraine has received an updated legal framework that could ensure the implementation of educational reforms aimed at innovative development of the Ukrainian economy and society, strengthening the link between education, science, government and business, improving the quality of training, their competitiveness in the labor market, deepening of European integration and strengthening cultural cooperation of European nations.

REFERENCES

1. Zakon Ukrayiny «Pro vyschu osvitu». Verhovna Rada Ukrayiny; Zakon vid 01.07.2014, № 1556-VII. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Zakon Ukrayiny «Pro vyschu osvitu». Verhovna Rada Ukrayiny; Zakon vid 17.01.2002, № 2984-III. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Roz'yasnennya MON shodo deyakyh pytan praktychnoyi realizatsiyi polozhen novoho Zakonu Ukrayiny «Pro vyschu osvitu». – Rezhym dostupu: <http://pon.org.ua/novyny/3334-pro-realizaciyu-novogo-zakonu-pro-vishhu-osvitu.html>
4. Analiz novoho Zakonu «Pro vyschu osvitu». – Rezhym dostupu: <http://te.20minut.ua/Osvita/analiz-novogho-zakonu-pro-vishu-osvitu-10406878.html>
5. Dopovid rektora NTUU «KPI» akademika NAN Ukrayiny M. Z. Zhurovskoho na sesiyi naukovopedagogichnykh pratsivnykiv. 28.08.2014 r. – Rezhym dostupu: <http://kpi.ua/report-14>
6. **Mokin B. I.** Pro harantiyi, vyznacheni novym Zakonom Ukrayiny «Pro vyschu osvitu». – Rezhym dostupu: <http://mokin.com.ua/news/6286.html>
7. **Sovsun I. R.** Konkurentsya zdbnostey: yaki zminy ochikuyut vuzy // Ukrayinska pravda. Zhyttya. – Rezhym dostupu: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/06/17/172250>